

Budapestre vonatkozó ujságcikke

Osztályozás

81

Szerző: *D. F.*
Cím: *Élet és Irodalom*

Hely

Idő

"1810"

Forrás: *Magyarság*

Személy

Bn
(Hely)

1926. 9. 12.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Ol)

ÉLET és IRODALOM

Dániel gazda Pesten

Berzsenyi nevét már szárnyára kapta a hir, az írók és költők s a közönségnek literátusabb része már tulatizán, tudadunán lelkesültek ódái nemes hevén, magának a költőnek a személye azonban még mindig ismeretlen maradt. Csak szűkebb hazájában a kis Dunántul ismerték *Dániel gazdát*, a niklai földesurat, akit éjjelnappal elfoglalt a gazdálkodás gondja.

Már hét esztendő múlt el, hogy Kazinczyhoz eljutottak költeményei s ő telikürtölte a világot azok nagyszerűségével, de se ő maga, se iróbarátai nem látták Berzsenyit. Csak leveleztek egymással. Kazinczy leveleiben váltig biztatja Berzsenyit, hogy menjen föl Pestre, ahol a pesti írók már epedve várják s készséggel segítenek majd neki művei sajtó alá boesátásában, de Dániel gazda csak huzza, halasztja a dolgot. Hol ez, hol az jön közbe. Egyszer el is indul, de utközben felfordul vele a szekér. Rossz ómen. Vissza is fordul s a pesti ut csak marad.

1810 márciusában aztán mégis csak nekidurálja magát, befogat, nekiindul a hosszú utnak s szerencsésen meg is érkezik Budára, ahol megszáll a Lud fogadóban. Másnap azonban, mikor reggel felöltözik s át akar menni Pestre, hogy felkeresse a pesti írókat, Szemere Pált. Vitkovicsot,

Kölcseyt; Kazinczy hiveit, kisült, hogy a hajóhidon nem lehet átmenni, mert a jégzajlás megrongálta a hidat tartó dereglyéket. Mit csináljon hát? A „kellner Cancelláriában“ irt Szemerének egypár sort, értesíti, hogy itt van s egy fizetett emberrel átküldi ladikon a levelet.

Berzsenyi levele, Berzsenyi ittléte valóssággal felizgatta a pesti írókat. A kis Szemere Pál, a kis Kazinczyáner, ahogy Kazinczy leghivebb tanítványát hívták, be-szaladta s föllármázta őket a szenzációs hirrel s e perctől kezdve nem volt nyugtok, hogy láthassák végre a niklai remetét. Dehát — a hajóhid el volt zárva, esnálták s ők csak álldogáltak a pesti parton s nézegettek át Budára. Teljes huszon-negy óráig kellett várniok a találkozásra.

E találkozásnak s Berzsenyi pesti időzésének van egy rendkívül érdekes írásos dokumetuma a Ráday könyvtárban lévő, nagyértékű Szemere-tárban: Szemere Pál egykoru levele, melyben a hü tanítvány nagy részletességgel, hosszú árkusokon beszámol mesterének, Kazinczynak Berzsenyi otlétéről. A szines, eleven tollal megirt levél nemesak mint irodalomtörténeti emlék érdekes, hanem azért is, mert majd minden sorából kiérzik a nagy ellen-tét az egyszerű falusi nemes lelkivilága és

a pesti írók, az akkori „nyugatoskodó intellektuelek“ észjárása között. Ha a levelet olvassa az ember, megérti: miért nem érezte jól magát Dániel gazda Pesten, miért sietett onnan vissza niklai magányába s vizsont hogy a „pesti triász“ egy másik tagja: Vitkovits miért irta e találkozásról, illetőleg Berzsenyiről ugyan-csak Kazinczynak: „Olly nagy ellenzetet, mint a millyen vagy az ő külső viselete, tartása, bánásmódgya között, lehetetlen tsak képzelni is“.

Bizonyára érdekelni fogja a *Magyarság* olvasóit, ha e levélből egypár érdekes részletet közlünk. A folyó év ugvis a Berzsenyi esztendeje volna, mert — mint annak idején megemlékeztünk róla: márciusban mult százötven esztendeje, hogy a nagy költő született.

De adjuk át a szót Szemere Pálnak, a levélírónak.

Interju Berzsenyi kocsisával

„...Felvirradt az óhajtott nap 's Vitkovicsal 's Kölcseyvel együtt elindulánk a' hid felé. Az még most sem vala készen, de már eresztettek át azon fő Uraságok, kik a' Palatinus társaságába siettek. Mi közéjük loptuk magunkat 's szerencsésen által indulánk. Temérdek nép várakozott a' Budai részen. Ha nines-e ezek között a' rég várt Berzsenyi? Kérdém több izben magamtól 's barátimtól 's szemeim mindenfelé keresték a' német festése után kis, kövér magyart. Ha nem ő ez az ott? Vagy ez emitt? Avagy amaz ottan, ha nem Berzsenyi-e az? Barátaim mosolyogtak gyermekes nyugtalanságomon 's elérünk a' Lud vendégfogadóhoz, hol Berzsenyi szállva volt. Kérdeztük Berzsenyit, 's a' Kellner a' Nro

8-ba igazított bennünket. Az bé volt zárva. Vitkovics papiroost kért 's reá ólommal ezt irta: Tekintetes Barzsenyi Dániel ur tiszteletére Vitkovics, Szemere és Kölcsey. — Barátim Pestnek vették utjokat: én szülőjím' látogatásokra indultam.

Másfél órát mulatván ott, által mentem én is Pestre 's Kölcseyvel találkozám. Kedvünk jött ismét megkeresni Berzsenyit. Hijában. Csak kocsisát találtuk. Ezzel beszédnek edtem 's tudakozám, mint van öltözve Ura? — „Szürkés színü köpönyegben, bárányprémes kalpagban, osztán meg...“ — Veres nadrágban, nemde? — „Nem, Uram. Az uton két nadrágot láttam ő Kigyelmén. De hiszen van ám ő Kigyelmének több nadrágja.“ — Nem ő tehát mégse, a' kit én Berzsenyinek gondoltam. Meddig mulat itt? — „Biz Uram, már azt nem tom.“ — Tiszteljük. Holnap délelött tiszteletére fogunk lenni.

Más nap' 10 óraker már harmad izben látogatám meg Kölcseyvel. Az udvaron állott kocsisa. Ithon van-e az Ur? vala legelső szavam, 's elszomorodtam, midőn a Nincsen-nel felele. — Kérdezte Kend tőle, meddig mulat itt? — „Ej, no, a' kőbe! Azt biz e feledtem. De csak ide fordult nem messze. Várják egy darabig az urak.“ — Mi vártunk, vártunk, s' Berzsenyi nem jött. Ekkor ismét kérdezősködni kezdtem kocsisától 's örvendtettem csak annak is, a' mit rólla ettől hallottam.

— „Miklán lakunk mi Uram; laknak még ott több uraságok is. A' köznép papistaságból áll. Az evangélikus Urak a' szomszéd helységbe járnak templomba. — Igen ám, az Uram ő Kigyelme házas. Van derék két fija 's egy lánkája. — — — Hogy azt kérdi az Ur, ha vig e? Hát elég vig, pedig sem maga, sem felesége soha bort nem iszik, se pálinkát. Az olvasásban legtöbb mulatságot talál. Az éjtszaka is sokáig fönnolvasott.“

Ezen beszélgetések alatt sem érkezett a' mi jövőendő barátunk 's mi hazafelé tértünk.

Berzsenyi felelője az

A' hidon ballagánk 's Berzsenyiről beszélgetéknél épen, midőn a' tegnap Berzsenyinek általam vélt alacsony természetű Magyar velünk szemközbe jő. Imhol van Berzsenyink, mondek én 's Kőlcsey nevetett. Valóban kedvem volna megszólítani. Ez alatt a' Budára siető messzire haladt tőlünk. Én nem maradhaték valamely titkos illetéstől, visszaszaladtam 's megszólítottam az ideget: Követem Uraságot, az Ur nem Tekintetes Berzsenyi Ur? — „Az vagyok. S az Ur?” — Én Szemere Pál.

Mind a' ketten elmondottuk az első találkozás szerencsés örvendésének ceremóniáját 's én az alatt intettem Kőlcseynek 's ő közénk jött. Hogy millyen vala elfogódása Berzsenyinek, kitetszik ezen legelső szavaiból: „Ugy kerestem az Urat, mint a' tüt; hét forintomba került, mig megtaláltam. — Szemere Ur már talán Fiskális? Nem? Tehát csak a' literatúrának él?” — Majd Kőlcsey felé fordult: „Kazinczy az urról igen szépen emlékezett; olvastam Sonettjét. No, jőjjenek vissza az Urak.”

Ezen beszédek alatt szállására értünk. — „Tessék az Uraknak egy kis Somogyi perca, vagy Szalámi.” — Köszöntük 's reggeliztünk.

— „Kiss Istvánnál is voltam ma, — mondta Berzsenyi — verseim nyomtatását ő rá bízom. De a munkát újra kell leírnem, mert Kazinczy sok oly változtatást tett benne, mellyet nem fogadhatok el. Imhol van: lásák az Urak! Miért legyen a' nyögdecselel-ből nyögdelel? Somogyban élnek a nyögdecselel, ssökdécselel, bukducselel szavakkal. Miért ne volna a' nyögdecselel jó?” — „De nem oly szép, mint a' nyögdelel!” — „Miért?” — „Ka-

Moszkító-hálója ugy sincs egyik hotelnek se. — No és, — kérdeztem szerényen, — moszkítószágot nem próbálták már egypárszor agyonütni?

— Tapintatlan kérdés, de azért felelek rá. Ahányszor itt egy szunyogot papucsal agyoncsapnak, mindig azt mondják lent a portásnak, hogy mosassa le a falat, mert most ütöttem agyon egy moszkítót. Hát ez nagyzási mánia. Tudniillik mindenki szégyelli bevalani azt, hogy 1. csak egy szunyogot kent véresen a falhoz, 2. nem tudja, hogy mi a különbség szunyog és moszkító között. Azt nem szégyellik, ha bent Velencében összetévesztik Raffael mosolygós Madonnáit Michelangelo képeivel, de egy nyomorult szunyog kivégzésével csak nem csap lármát az ember! Ha már utasítja a portást, hogy mosassa le a vérfoltokat, akkor legalább egy repülő fenevad agyonverésével, a moszkítóval, rémíti halálra hölgyismerőseit.

— És moszkítószágot miről ismeri meg a magyarokat? Szag? Jóttápláltság? Kultúra? Derű?... A kézben Jótápláltság? Vagy okvetlenül elsősorban bérelt kabin?...

— Egyik se. A magyarok titokban, vagy nyíltan, de okvetlenül adnak borraivalót. Vértükben van. Vértükben. Csak mikor a számlát olvassák, akkor dühöngnek, mert a kiszolgálásért mindenütt 12—15%-ot hozzászámítanak. Kedves, romlatlan népfaj ea.

— Kedves mester, ön igazán kitüntet a jó-

Gráziák kedveltje az, a' kit másol. A' festő munkájához látott, 's másfél óra alatt elkészítette az első rajzot. — Berzsenyi magyar mentében van festve. Csak a' legfelső gomb van begombolva, lógnak a többiek. Berzsenyinek csak az nem tetszett, hogy felemelt fővel van ábrázolva. — „Ez, úgymond, Kommandánsnak való, nem egy Rekruta-írónak, mint én vagyok.”

Innen holmit vásárlottunk vele 's Budára tértünk 's ismét a' gyönyörű verseket olvastunk. — Kévs idő múlva Vitkovics kopogtata be hozzánk. Auffürooltam Berzsenyinek a' még nékie idegent 's Berzsenyi és Vitkovics örvendettek egymás látásán. Berzsenyi bort parancsolt 's a' pohár forgott. Vitkovics dalolt 's dalolt Berzsenyi is. — A theátrumba menetel ideje érkezett 's oszlanunk kellett. Vitkovics igen hosszan elmondván azt az örömet és szerencsét, mellyet Berzsenyivel való megismerkedése nekie szült, búcsúzni kezdte Berzsenyitől 's nyakába borulván, megcsókolá azt. Berzsenyi mosolygott 's ezt felelel igen igen különös képpel és hanggal: „Megengedjen az úr, pipa van a' számban, nem csókolhatom meg!” — Vitkovics pirult 's mi ollyanok lettünk, mint a' kit leforráznak.

Bihari muzsikája

Színház után a' Paradicsomba tértünk be. Alig mondá ki Vitkovics Berzsenyi előtt ezt a' szót: Itt van Bihari, azonnal felkele Berzsenyi 's Vitkovics ötöt a' másik szobában hegedülő Biharhoz vala kéntelen tüstént kísérni. Berzsenyi Biharival sokáig hegedültetett 's annyira el volt ragadtatva általa, hogy a' másik szobában utánna várakozókról egészen elfelejtkezett. Vitkovics 's én, akik eddig Berzsenyi kedvéért hallgattuk a' cigány-muzsikát. megszematkozánk, 's visszamentünk

társainkhoz 's Berzsenyit egyedül hagytuk Muzsikásával. A' többiek engem pirongatni kezdtek, hogy mért nem vittem el Berzsenyit Virághoz 's más Literátorokhoz. — Végre bejött Berzsenyi 's hegedültette Biharit. Nekünk vacsorát akart parancsolni, de mi már utánna voltunk. Úgy láttam, hogy ezen elszomorodott. — „De legalább isznak egykét pohár bort az Urak? Bort ide! Te pedig Bihari húzd! Énnekem a' muzsika, csak magyar nóta legyen, igen tetszik...” — No nekem nem igen, mondek.

Két óra felé éjfélt után kísértük által Berzsenyit Budára. Három óra felé válánk el tőle. — Mikor látjuk egymást? — kérdezé egyszer Vitkovics Berzsenyit. — „Levelekből látja igazán az ember egymást”, — felelte kedvetlenül.

Csak egy kézszerítés vala, mit Berzsenyi szobájában való elválásunkkor nyerhettünk tőle. Nem! Csókot kell tőle kapnom, törkiszakad. 'S midőn társaim már az útszán voltak, megöleltem Berzsenyit, 's ajkaink összeforradtak. — — —

D. J.